

Avtryck & intryck

att utveckla och bevara vårt gemensamma kulturarv

KULTURMILJÖPROGRAM FÖR GÄVLEBORGS LÄN 2006-2010

Gerda Gefle sjösattes 2000 och är en rekonstruktion av briggen Gerda från 1868.

KUSTEN

Lika intressant under ytan

Gävleborg har en lång kust som sedan århundraden är starkt präglad av jakt, fiske och en intensiv sjöfart. Det var här som flera bruk och industrier växte fram, liksom städerna Gävle, Söderhamn och Hudiksvall.

Idag finns ett pärlband av gamla fiskelägen längs kusten tillsammans med flera små kapell, de äldsta från 1600-talet. Sjöfarten är fortfarande livlig och båtlivet engagerar många människor. Nästan lika stort är intresset för de många vraken på havets botten. I länet finns flera grupper och enskilda som arbetar med kustens kulturarv.

Målet

Kustens kulturarv ska uppmärksammas och brukas på ett hållbart sätt.

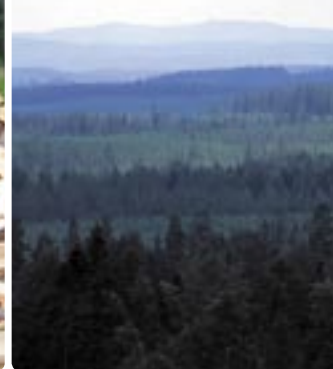
Vägen dit

Inom programperioden ska kustens kulturarv prioriteras. Kunskapen om kustens kulturarv bland bofasta och besökare ska öka. Vård, inventeringar och seminarier ska genomföras och kunskap om traditionell teknik, renoveringar av sjöbodar, byggande av stenkistor med mera ska öka och spridas genom kurser.

Också det immateriella kulturarvet ska bevaras och leva vidare, bland annat genom att knyta det till de fysiska miljöerna. Dessutom ska en ökad kulturturism stödjas.

Den lokala historien från forntid till nutid ska lyftas fram genom lättillgänglig information och vi ska även stödja temadagar med öppet hus.

SKOGEN

Grönt guld – igår och idag

Den största delen av länets yta består av skog – stora och vida skogar som i alla tider varit viktiga för människornas försörjning. Idag handlar det inte längre om kolning, flottning och tjärframställning. Däremot är skogsbruket fortfarande grunden i ekonomin för många jordbrukare.

Ett exempel på hur skogens kulturarv tas tillvara är inventeringsprojektet Skog och Historia. Tack vare projektet har en mängd nya forn- och kulturlämningar hittats, samtidigt som deltagarna har fått ett meningsfullt arbete och ökad kunskap om skogens kulturarv. På så vis ökar också möjligheterna att bevara det i dagens moderna skogsbruk.

Målet

Skogens kulturarv ska vara känt, varsamt brukat och bevarat.

Vägen dit

Kunskapen om skogens kulturarv ska öka och vårdade miljöer ska förse med lättillgänglig information. Länsstyrelsen ska öka kunskapen om skogens kulturarv, hantverkstraditioner och vikten av att använda kvalitetsvirke, bland annat genom att ordna byggnadsvårdskurser. På så vis kan också efterfrågan på kvalitetsvirke öka.

Skogsturism med kulturarvet i fokus ska stödjas, bland annat ska fäbodarna bevaras så att de kan leva vidare med människor, traditioner, berättelser och betande djur. Viktigt är också att både natur- och kulturhistoriska värden blir belysta och tas tillvara i skogliga naturreservat.

Messmör och getost – delikatesser från fäboden.

Åkrar och ängar tillhör vårt kulturarv.

DET ÖPPNA LANDSKAPET

Flykt för ögat

I Gävleborgs södra slättlandskap, i älvdalarna och längs sjöstränderna finns länets bördigaste jordar. Det öppna odlingslandskapet vi ser idag började människorna skapa redan på järnåldern.

Nu när jordbrukets lönsamhet försämras är det öppna landskapet hotat. För att behålla ett attraktivt kulturlandskap måste det också i fortsättningen vara brukat och bebott – frågan är hur. Några lantbrukare har visat att en kombination av jordbruk och till exempel turism kan göra det möjligt att bo kvar och driva företag på landsbygden.

Målet

Det öppna landskapets kulturarv ska vara känt, bevarat och varsamt brukat.

Vägen dit

Genom dialog mellan lantbrukare, andra boende och besökare på landsbygden ökar

förståelsen för kulturarvets betydelse och för lantbrukets förutsättningar. Medvetenheten om jordbrukets och kulturarvets betydelse för det öppna kulturlandskapet ska även öka genom olika visningar och seminarier.

Länsstyrelsen ska ordna byggnadsvårdskurser för dem som vill värna om landskapets byggnader. Dessutom ska kunskapen om landskapets historia och fornlämningar öka genom rådgivning, fältvandring och information.

Det är viktigt att berättelser och andra delar av det immateriella kulturarvet bevaras och lever vidare. Därför ska skyddade och bevarade miljöer användas för undervisning där också berättelserna, musiken, konsten och dansen har sin plats.

Också turismen kan dra nytta av ett bevarat kulturarv och en ökad turism med ett varsamt brukat kulturarv på landsbygden ska därför stödjas.

HÄLSINGEGÅRDARNA

Säregna och fascinerande

De stora Hälsingegårdarna är resultatet av en enastående träbyggnadstradition som har vårdats av många generationer. Med sin stilsäkra arkitektur lockar gårdarna idag många turister, samtidigt som de stärker den lokala identiteten.

Varumärket Hälsingegårdar har stora möjligheter att utvecklas ännu mer, inte minst genom samverkan mellan gårdsägare, turistföretag och kommuner. Idag hittar många gårdsägare nya sätt att bruka kulturarvet så att de kan bo kvar.

Arbetet med att få Hälsingegårdarna upptagna på Unescos världsarvslista har kommit långt. En världsarvsförklaring skulle kunna innebära att kulturturismen blir en stor resurs för hela länet.

Målet

Minst tusen Hälsingegårdar ska bevaras. En del av Hälsingegårdarna ska representera ett kommande världsarv.

Vägen dit

Åtgärder som underlättar gårdarnas bruk, vård och bevarande ska stödjas. Bland annat ska nätverk byggas – dels gårdsägare sinsemellan, dels mellan gårdsägarna, kommunerna och turistorganisationerna. Ett sätt att få Hälsingegårdarna att leva vidare är att utveckla affärsverksamhet baserad på kulturhistorisk grund.

Kunskapen om gårdarnas kulturarv ska breddas och spridas, bland annat genom olika kurser. Dessutom ska det immateriella kulturarvet knytas till de fysiska miljöerna.

Forskning kring Hälsingegårdarna ska uppmuntras. Den är viktig för att sätta in gårdarna i ett samhällsperspektiv där frågor om exempelvis klass och genus blir belysta.

Vi ska även fortsätta arbetet med att få Hälsingegårdarna klassade som världsarv och gårdarna ska prioriteras under programperioden med bidrag och rådgivning.

Kulturarvet ska brukas – inte förbrukas.

Bruksmiljöer får nytt liv.

Levande historia

De allra flesta av länets gamla bruksmiljöer ligger i Gästrikland, men några finns också i Hälsingland. I nätverket Järnriket Gästrikland ingår ett 30-tal industrimiljöer med koppling till järnhanteringens historia. Nätverket drivs av läns museet och arbetar sedan mitten av 1980-talet med att omsätta industrihistorien till kulturturism. Ett sätt att erbjuda besökarna fler upplevelser är ett ökat samarbete mellan järnbruken. Idag finns flera exempel på hur nedlagda bruk får nytt liv genom att användas till exempelvis rekreation, konferenser, restauranger och museer.

Målet

Bruksmiljöerna ska bevaras genom att brukas varsamt och kunskapen om brukens historia ska öka.

Vägen dit

Genom vård och information om brukens kulturarv ökar kunskapen hos boende och besökare. Vi ska stödja arbetet med en återkommande Järnrikedag som ett sätt att underlätta för bruken att samverka kring marknadsföring och upplevelser.

Nya verksamheter som gör att bruksmiljöerna kommer till användning ska uppmuntras och tillsammans med kommunerna ska vi värna om miljöerna och stödja en varsam utveckling i planarbetet. Järnriket Gästrikland ska vidareutvecklas och länsstyrelsen ska arbeta för att Axmar bruk ska bli kulturreservat.

Forskning om människornas liv på bruken och järnhanteringens historia ska uppmuntras. Vi ska också arbeta för att det immateriella kulturarvet knyts till de fysiska miljöerna så att det bevaras och lever vidare.

”Kulturmiljöerna är fulla av affärsmöjligheter som bara väntar på att bli upptäckta.”

Idag står näringslivet inför stora förändringar. Personalminskningar och nedläggningar har redan drabbat många av de stora industrierna och länets näringsliv behöver utvecklas i nya riktningar. Att dra nytta av kulturmiljöerna kan vara en möjlig väg.

I länet finns flera företag som använder kulturarvet i sin affärsverksamhet där produkten är baserad på det lokala kulturarvet. Dessutom finns företagare som har själva kulturarvet som affärsidé, bland annat hantverkare och antikvariskt sakkunniga.

En annan användning av kulturarvet i affärsverksamheten är natur- och kulturturismen där miljöer med höga kultur- och naturvärden används för att locka turister till regionen.

Målet

Företagare som använder kulturarvet i sin affärsverksamhet ska öka och företagen ska växa.

Vägen dit

Flera kompetenser och många människors erfarenheter stärker varandra. Länsstyrelsen ska arbeta tillsammans med kommunerna och företagen för att underlätta samverkan och nätverksbyggande.

Det kulturhistoriska hantverkskunnandet om traditionella material och metoder är viktigt. Därför ska företagare uppmuntras att överföra äldre kunskap till den nya generationen hantverkare. Länsstyrelsen ska även arbeta för att fler entreprenörer ska se kulturarvet som en resurs.

Vi ska tillsammans med företagen årligen sprida kunskap om byggnadsvård, bland annat genom kurser och utställningar. Dessutom ska en konferens om företagande och kulturarvet ordnas, nätverk byggas och förslag på gemensam marknadsföring diskuteras.

Hälsingegård
Erik-Anders

Nya idéer ger nya företag.

Från industri till kulturcentrum. Gasklockorna från 1800-talet är en viktig del av Gävles historia.

KOMMUNERNA

”I en föränderlig tid har kulturarvet en extra viktig roll. Traditioner och kulturmiljöer ger trygghet, samtidigt som de erbjuder nya möjligheter.”

Att se framåt kan också handla om att stanna upp och se sig omkring – vilka kulturmiljöer har vi runt knuten och vilka möjligheter erbjuder vårt kulturarv? Kommunerna har stora möjligheter att uppmärksamma kulturarvets betydelse för den lokala utvecklingen. Bland annat genom sitt huvudansvar för biblioteken, arkiven och skolverksamheten – alla viktiga för det immateriella kulturarvet.

När kommunerna planerar för rekreation och boende är det viktigt att kulturmiljöerna tas tillvara.

Målet

Kulturmiljön och kulturarvet ska ses som inspiration för det nya och ett värdefullt arv att ta tillvara och utveckla.

Vägen dit

Varje kommun har utpekade områden där kultur-

arvet har stor betydelse. Tillsammans med kommunerna ska vi diskutera utvecklingen och tillvaratagandet av kulturarvet.

Vi ska även stödja kommunerna i arbetet med att identifiera den värdefulla bebyggelsen och landskapets värden. Dessutom ska vi arbeta för att modernismens bebyggelse uppmärksammas och hanteras varsamt.

Genom bland annat stadsvandringar och rådgivning ska medvetenheten om attraktiva kulturmiljöer öka.

I den kommunala planeringsprocessen är det viktigt med en dialog kring kulturmiljöfrågorna och att antikvarisk kompetens tidigt kopplas in. Kommunerna ska även erbjudas antikvarisk kompetens.

Marknadsföring skapar varumärken som lockar till inflyttning och turism. Vi ska därför arbeta för att stärka utpekade områden med höga kulturhistoriska värden.

DIALOG OCH MÖTEN

”Nätverk stimulerar och berikar kulturarbetet.”

Musik och teater engagerar många människor och håller traditioner vid liv, precis som biblioteken, arkiven och hembygdsgårdarna gör.

Olika former av nätverk är viktiga för att stimulera arbetet med kulturarvet. Det kan vara nätverk mellan enskilda, föreningar, företag och organisationer som har ett gemensamt intresse för kulturarvet. Museerna och länsstyrelsen kan bidra till nätverken genom att vara bollplank för de enskilda deltagarna och länka samman olika grupper med varandra. Dessutom kan ett samarbete med naturvården göra att attraktiva natur- och kulturmiljöer förstärker varandra.

Målet

Samverkan kring arbetet med kulturarvet ska öka.

Vägen dit

Återkommande projekt ska stödja arbetet med att göra kulturarvet tillgängligt och synligt i dagens samhällsdebatt. Kulturmiljöfrågorna ska också föras fram mer aktivt inom verksamheter som samhällsplanering, turism och landsbygdsutveckling.

Genom att skapa mötesplatser kan alla med ett gemensamt intresse i kulturarvet mötas och berika varandra och med återkommande seminarier får vi en bättre samverkan. Länsstyrelsen och Länsmuseet ska medverka i de speciella Kulturarvsdagar som ordnas varje år nationellt och regionalt. Dessutom ska det vara enkelt att få rådgivning om kulturarvet.

MÅNGFALD

*”Kulturarvet påverkar oss alla och
samhället vi lever i. Men vems
kulturarv är det som har bevarats?”*

Länets kulturarv är också ett kulturarv i världen. Därför ska vi ta tillvara den kunskap som människor från olika länder bär med sig och ha en öppen attityd i kulturarvsarbetet.

I alla tider har invandringen haft stor betydelse för våra kulturmiljöer. Därför är det viktigt att kulturarvsarbetet inte exkluderar några människor.

När dominerande grupper bevarat historien har delar av kulturarvet glömts och gömts. Så får det inte vara, också de marginaliserade gruppernas historia måste uppmärksammas. Med förståelse för olika gruppers kulturarv och olika tolkningar av historien ökar också förståelsen för olika kulturer i dagens mångkulturella samhälle.

Genom internationella kontakter kan kulturarvsarbetet också bidra till ökad kunskap och stimulerande möten.

Målet

Mångfald och internationella kontakter ska vara en del av det regionala kulturarvet.

Vägen dit

Det är angeläget att människors spår och berättelser uppmärksammas i forskningen så att också de människor som inte hade makten finns med i historieskrivningen. Detsamma gäller kvinnorna och deras roll under förhistorien. Därför ska genusaspekten ingå i arbetet med kulturarvet.

Genom särskilda mångfaldsprojekt kan skillnader mellan kön, etnicitet, ålder och klass belysas. Med hjälp av utställningar och fältvandringar ska olika kulturer som funnits under förhistorisk och historisk tid visas för att därigenom ge perspektiv på dagens samhälle. Vi ska också initiera internationella projekt.

LIVSLÅNGT LÄRANDE

”Kulturarvet är en källa till ökad förståelse för dåtid, nutid och framtid.”

Historien och synen på kulturarvet behöver ständigt omtolkas och ifrågasättas. Med kunskap om olika gruppers historia blir perspektiven på samtiden vidare och vi får en större förståelse för det främmande.

Om skolan arbetar aktivt med kulturarvet är mycket vunnet. Då kan till exempel visor, berättelser och traditioner föras vidare och samtidigt göra historiska miljöer och byggnader levande.

Kulturarvet är viktigt för att vi ska förstå det som redan hänt, det som händer idag och det som kommer att hända imorgon.

Idag vill många lära sig mer om kulturarvet. Hembygdsrörelsen, intresseföreningarna, studieförbunden och länets museer gör alla en rad insatser för att möta det stora intresset.

Målet

Kunskapen hos allmänheten om kulturarvet ska öka.

Vägen dit

En allmän medvetenhet om kulturarvet ökar intresset för att ta hand om det. Vi ska därför arbeta för att kulturarvet får mer uppmärksamhet i media.

Museerna ska besöka och bli besökta av skolan på olika nivåer i utbildningen så att kunskapen om kulturarvet ökar och nya frågeställningar formuleras.

Det är viktigt att lokala och traditionella kunskaper tillvaratas. Därför ska flera lokala kurser anordnas varje år där hantverkskunnande och immateriella värden är viktiga inslag.

För att fördjupa kunskapen och bidra till en vitaliserande debatt ska vi samarbeta med högskolan och andra forskningsinstanser, liksom med studieförbunden och hembygdsföreningarna.

Varje kulturmiljö har en historia att berätta.

VI ARBETAR MED KULTURMILJÖVÅRDEN I GÄVLEBORGS LÄN

LÄNSSTYRELSEN GÄVLEBORG ser till att riksdagens och regeringens beslut genomförs på regional nivå. Det betyder bland annat att samordna länets intressen och föra fram invånarnas behov av en bra utveckling när det gäller till exempel arbete, service, miljö och kulturmiljö. Länsstyrelsen ansvarar också för tillämpning och tillsyn av kulturmiljöer enligt kulturminneslagen, miljöbalken och plan- och bygglagen.

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG har ett statligt uppdrag att regionalt arbeta med kulturmiljövård, kulturhistoria och konst i Gävleborgs län. Museet hanterar projekt om konst, kulturhistoria, bebyggelsehistoria och byggnadsvård, arkeologi och kulturturism i länets alla kommuner.

HÄLSINGLANDS MUSEUM bedriver kulturmiljövård, byggnadsvård och rådgivning. Museet har specialkompetens vad gäller Hälsinglands agrarhistoria och medeltid.

LJUSDALSBYGDENS MUSEUM arbetar med såväl det materiella som det immateriella kulturarvet. Museet har prioriterat pedagogik, programverksamhet och kulturhistoriska utställningar.

KOMMUNERNA har det primära ansvaret för att tillvarata kulturmiljövårdens intressen i enlighet med plan- och bygglagen och miljöbalken. I Gävle och Ljusdal finns kommunantikvarier. Kommunerna har även ett stort ansvar för det immateriella kulturarvet genom kulturförvaltningarna, biblioteken, arkiven och som huvudman för skolan.

HEMBYGDSFÖRENINGARNA med närmare 20 000 medlemmar är viktiga aktörer inom kulturarvsarbetet. Genom Gästrikre-Hälsinge Hembygdsförbunds styrelse och dess hembygdskonsulent finns ett nära samarbete med Länsmuseet. Det finns även flera lokala museer i länet.

ÖVRIGA som arbetar direkt eller indirekt med kulturarvet är Kultur Gävleborg, folkhögskolorna, studieförbunden, Högskolan i Gävle, Svenska kyrkan, Sveriges järnvägmuseum, stadsarkiven, Lantmäteriarkivet, Hushållningssällskapet, LRE, Skogsstyrelsen, enskilda personer och företag med flera.

Detta är en populärversion av Kulturmiljöprogrammet för Gävleborgs län 2006-2010.

Det fullständiga programmet finns på www.x.lst.se.

Du kan också beställa det på telefon 026-17 10 00.

Länsstyrelsen
Gävleborg

Länsstyrelsen i Gävleborgs län

801 70 GÄVLE, telefon 026-17 10 00, e-post lausstyrelsen@x.lst.se

www.x.lst.se